

NJFF
Troms

Naturvernforbundet Troms

Romssa luonddugáhttenlihttu

Naturvernforbundet

Midt-Troms

NVE

nve@nve.no

Tromsø, 30.06.2025

Dette brevet sendes på vegne av Norges Jeger- og Fiskerforbund Troms, Naturvernforbundet Troms, Troms Turlag, Framtiden i Våre Hender Nord, Midt-Troms Naturlag og Naturvernforbundet Midt-Troms.

Høring av søknad om tillatelse til nedlegging av dam Stillelva i Bardu kommune, Troms fylke

Forum for natur og friluftsliv (FNF) Troms er et samarbeidsnettverk for natur- og friluftslivsorganisasjonene i regionen. Vårt mål er å ivareta natur- og friluftslivsinteressene i Troms fylke ved å styrke og fremme organisasjonenes arbeid, være en møteplass for samarbeid og en arena for kompetansebygging for natur- og friluftslivsorganisasjonene med sitt virke i regionen.

Sakens bakgrunn

NVE har mottatt søknad fra Forsvarsbygg, datert 20.3.2025, om tillatelse etter vannressursloven til å legge ned dam Stillelva på Setermoen i Bardu kommune. Dammen har tidligere vært brukt til magasinering av vann til drikkevann. Dammen har ingen funksjon i dag og det er planlagt å fjerne hele dammen. Oppstrøms dammen er det planlagt ekstra kulvert eller ny bro over vei M7, samt rehabilitering av terskel i kulvert for å ivareta vannspeil og håndtering av flomvann. NVE behandler her nedlegging av dammen, ekstra kulvert/ny bro, terskel og midlertidig adkomst vei til dam Stillelva. Søknaden med vedlegg er tilgjengelig på NVEs nettside: www.nve.no/9287/V. (NVE)

Fordeler • Besparelse for dameier, omfattende rehabilitering unngås • Ikke fremtidig tilsyn, drift og vedlikehold av klassifisert vassdragsanlegg • Stillelva tilbakeføres til opprinnelig/naturlig tilstand¹

Ulemper • Naturtyper langs magasinet vil tørrlegges og endres mot en mindre våtmarkspreget naturtype. • Vanntilknyttede fuglearter mister delvis funksjonsarealet ved magasinet. • Reduserte friluftslivskvaliteter ifm magasinet og kulpen oppstrøms vei M7. (Begrenset KU)

NVE ønsker å få inn synspunkter på planene som er presentert i søknaden. NVE ønsker konkrete synspunkter på om planene bør gjennomføres, ev. valg av alternativ eller forslag til begrensninger i planene. Vi ønsker også begrunnede forslag til avbøtende tiltak som kan redusere eventuelle ulemper ved gjennomføringen av prosjektet. I tillegg ber vi om eventuelle kommentarer til om

¹ Her er det lite informasjon i søknaden om hvordan dette rent praktisk skal foregå.

søknaden gir tilstrekkelige opplysninger om tiltakets virkninger. Alle som har meninger om saken, kan sende inn en uttalelse. (NVE)

Natur, landskap og kultur samt friluftslivsverdier i området

Det er gjort en **begrenset konsekvensutredning** på tema akvatiske og terrestriske arter. Ifølge denne konsekvensutredningen har området rødlistede arter og er å anse som et verdifullt område for fugleliv – særlig knyttet til våtmarksområdene (der vi har nasjonale føringer som oppfordrer til bevaring av slike områder av naturhensyn). Det er gjort en befaring, men ikke en ny kartlegging av arter slik vi forstår dokumentene i saken.

Vi merker oss at det er beskrevet virkninger for friluftsliv som er negativ med tanke på mulighet til å bade og å fiske.

Vi merkes oss også at alternativet 3b er anbefalt i den begrensede konsekvensutredningen: ***Generelt anser vi alternativ 3b som det beste, da dette sikrer ett ekstra delområde (NM3) fra miljøskade. Her må det også påpekes at dette delområdet er ansett til å ha stor verdi.*** Det er ikke dette alternativet som valgt for prosjektet slik vi har oppfattet sakens dokumenter.

Mangelfullt kunnskapsgrunnlag

Vi mener denne planen burde vært konsekvensutredet med melding og planprogram – det er også mulig at denne saken løses best gjennom en konsesjonsbehandling der vilkår for gjennomføring og utredning bedre kan håndtere sakens kompleksitet og de mange hensyn som er til stedet. Vi skulle gjerne sett mer kunnskap om:

- Artene som finnes i området nå og deres status (en faktisk kartlegging).
- Hva «*naturlig tilstand*» skal regnes som etter nesten 200 år (dette er et tall vi har fått opplyst) med kunstig dam. Hvor lang tid vil en gjenhenting av forstyrrede økosystemer ta ved riving (altså de naturverdiene som har etablert seg i området nå pluss elvenaturen)?
- Dataene på fisk og bestander er ikke tilstrekkelige jmf. også den begrensede konsekvensutredningen². Dette er også viktig for å kunne vurdere konsekvensene av nedslamming etc. og eventuelle avbøtende tiltak.
- Konsekvensene for friluftsliv og allmenne interesser er vurdert etter **småle parametere og uten en egen konsekvensutredning**. For eksempel er opplevelseskvaliteter, landskapselementer, hva konsekvensene blir for fiske ved slamproblemer eller forstyrrelse av gyteperioder, turmuligheter med mer er tema som vi burde hatt mer solid kunnskap om i prosjektet. Dette mener vi må på plass for å kunne vurdere avbøtende tiltak og plan for gjenoppretting/restaurering dersom dammen skal rives.
- Folkehelseaspektet ser også ut til å være helt fraværende i vurderingene- både ut fra friluftsliv som bidragsyter til bedre helse (rekreasjon, fiske) og forurensning.
- Vi kan ikke se at verneverdier er vurdert- **for eksempel kulturminner**. Dette mener vi bør gjøres da dette også er et reelt alternativ til riving dersom dette er aktuelt.

² «Eksisterende kunnskap om fiskebestander i områdene oppstrøms dam Stillelva er noe tynt. Det er ingen registreringer i artskart, og det ble ikke gjort undersøkelser ved feltarbeid. Data om fiskebestandene oppstrøms dam er dermed belagt med en del usikkerhet, og er supplert med faglige vurderinger». (KU, s. 46)

Mangelfull plan for rivningsarbeidet, tilbakeføring

FNF Troms mener det mangler en forsvarlig konsekvensutredning og eventuell vurdering av behovet for konsesjonsbehandling³ i lys av sedimenthåndtering og eventuelle farlige masser/objekter.

- Forenklet KU sier lite og ingenting om sedimenter og påvirkning av resipient (altså Barduelva). Tas dette i det hele tatt med i vurderingen?
- Finnes det en plan for skånsom riving? Det som er beskrevet i planen høres ikke ut som noen skånsom prosess og det som står i KU underbygger jo bare behovet for en nærmere og mer grundig tilnærming- se note nedenfor.⁴
- Hva koster videreføring kontra riving? Hvem betaler hva? Forsvarsbygg vil ikke ta regninga for videre drift, og ønsker tilsynelatende ikke å ta regninga for en skånsom riving og restaurering?
- Hvor god er kunnskapen om hvilke masser/objekter som finnes i sedimentene? Vi har mottatt tips om lokal aktivitet der man magnetfisker etter objekter fra 2 verdenskrig (ikke bekreftet informasjon, men det burde undersøkes om det faktisk er slike objekter i elva).
- På folkemøte ble det opplyst av Forsvarsbygg planla riving i september/oktober 2026 – midt i gyteperioden. Dette i strid med det den begrensede konsekvensutredningen anbefaler med tanke på naturhensyn slik vi leser denne. Er slike hensyn godt nok ivarettatt i plan for arbeidet (det meste i sakspapirene som omhandler riving/tiden etterpå fremstår diffust for leser)?

Bekymringen vår når det gjelder prosess med en eventuell riving gjelder mangelen på plan for sediment håndtering. **Sæterelva er et av Barduelas viktigste gyteområder**, og her må det handles varsomt. Forsvarsbygg virker å basere seg utelukkende på erfaringer fra Storbekken og vi hadde ønsket at flere prosjekter kunne fungere som referanse for erfaringer og løsninger. **Forsvarsbygg opplyste på folkemøtet at de hadde fått nyttig erfaring med sedimenthåndtering i Storbekken prosjektet. Ordfører i kommunen hevdet tvert imot at store mengder sediment har strømmet ned og endret bunnforholdene dramatisk. Forsvarsbygg oppfattet dette som ny informasjon. Dette mener vi er bekymringsfullt – at det er så ulike oppfatninger om hva som har skjedd i et prosjekt!**

Å rive en nesten 200 år gammel demning uten en gjennomarbeidet plan for håndtering av sediment og miljøgifter – og basere det på ett enkelt referanseprosjekt – fremstår som uforsvarlig. Risikoen for at dette påvirker en av Norges viktigste ørretelver er betydelig. Her må det på plass en grundigere og faglig forankret plan dersom riving blir aktuelt.

Avbøtende tiltak ved eventuell riving

- Foreligge krav på hvordan både riving og frakting av masser skal foregå for å unngå større inngrep og sår i områdene enn nødvendig.

³ Slik vi forstår søknaden og sakens dokumenter så ønsker ikke Forsvarsbygg en konsesjonsbehandling.

⁴ Usikkerhet ved konsekvensutredningen: Jo mer vannstanden senkes, jo større vil usikkerhet omkring endring av natur være. **Et godt prinsipp her er at man vet hva man har, men ikke hva man får.** Vannsystemet slik det fremstår i dag har stabilisert seg over en periode på nærmere 100 år og fremstår som et sunt og velfungerende økosystem, med blant annet store helofyttsummer og undervannseng (undervannseng hovedsakelig oppstrøms kulvert ved M7-veien). Her må det også påpekes at dersom en ser fjerningen av dammen i et større perspektiv vil dette medføre en tilbakeføring til opprinnelig tilstand. **Dette tilsier at selv om elvestrømmen og økosystemene på sikt vil stabilisere seg, vil en større endring i vannstand medføre en risiko for degenererte økosystemer i lang tid (flere år) etter gjennomført tiltak.** (Forenklet KU)

- Bruke mindre anleggsmaskiner i tiltaket og minimere bredde på anleggsvei til mindre en 3 m.
 - Betong/gravmasser bør i størst mulig grad gjenbrukes i andre byggeprosjekter
 - Hensynet til gyteområder og fugleliv må legges stor vekt og egnede tiltak (fra KU) må fremlegges og det må legges en plan for hvordan nedslamming skal unngås.
- Ikke deponeres i skogområdene eller i selve dammen, men kreves at fyllingsmasser/betong fraktes ut av området. Vurdere bruk av helikopter.
 - Foreligge krav om plan for hvordan området skal tilbakestilles til såkalt «naturlig tilstand», inkludert
 - plan for restaurering og revegetasjonstiltak med stedegne planter. Det er svært viktig å sørge for at arbeidsmaskiner og eventuelt jordmasser ikke har med fremmede eller uønskede arter inn i området.
 - plan for riktig restaurering av naturlig kantvegetasjon (utforming for eksempel)
 - Holde stinett åpent gjennom hele anleggsperioden og sette vilkår om tiltak som beholder viktige rekreasjonsområder på en egnet måte, herunder også elva som fiskeelv.

Sammendrag

FNF Troms mener søknaden om riving av den aktuelle dammen bærer preg av et altfor dårlig kunnskapsgrunnlag om verdier og konsekvenser, plan for tilbakeføring, rivingsarbeidet og sedimenthåndtering, gyteområder, hensyn til natur og friluftsliv. Dette er et stort prosjekt med store konsekvenser for kommunen der dammen har vært etablert over svært lang tid. Å ikke vite med større sikkerhet hva konsekvensene blir, avbøtende tiltak, skånsom riving (blir den det?) eller hvordan restaurering skal foregå (at naturen skal klare å reetablere seg tar lang tid og det midt i en natur og klimakrise).

Vi mener det her må utføres en tilstrekkelig prosess med kunnskapsinnhenting og eventuelt vurdere hvilken type prosess man skal ha. Vi forutsetter også at vurdering av kulturminner blir gjennomført slik kommunen selv oppfordrer til.

Vennlig hilsen

Forum for natur og friluftsliv Troms

Christine Myrseth
Koordinator
FNF Troms